

Drobné povídky

*Anton
Pavlovič
Čechov*

DROBNÉ POVÍDKY

ANTON PAVLOVIČ ČECHOV

eknizky.sk

Drobné povídky by eknizky.sk is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

Nepříjemnost.	1
Kněžna.	27
Neštěstí.	45

Nepříjemnost.

Obvodní lékař Grigorij Ivanovic Ovčinnikov, muž třicetipětiletý, hubený a nervósní, známý svým kolegům menšími pracemi z oboru lékařské statistiky a velikou zálibou v tak zvaných „životních otázkách“, jednou z rána konal v nemocnici návštěvy v jednotlivých pokojích. Jako obvykle doprovázel ho ranhojič Míchajil Zacharovič, starší muž s vypasenou tváří, s přičesanými, pomádou natřenými vlasy a s náušnicí v uchu.

Sotva že doktor začal obchůzku, začala se mu zdáti podezřelou jistá malichernost a sice: vesta ranhojičova kroutila se do záhybu a umíněně vystupovala vzhůru, nehledě na to, že ranhojič každým okamžikem ji popotahoval a opravoval. Košile ranhojičova byla zmačkaná a také se kroutila ; na černém, dlouhém kabátě, na kalhotách a dokonce i na nákrčníku bělelo se peří . . . Ranhojič spal patrně celou noc nesvlečený a pokud bylo možno souditi dle výrazu, s jakým stahoval si nyní vestu a urovnával nákrčník, oblek velice ho tísnil.

Doktor upřeně podíval se na něho a kápl ihned všemu na kloub. Ranhojič se nepotácel a odpovídal na otázky souvisle, ale zamračeně tupá tvář, zakalené oči, třesení, probíhající mu šíjí a rukama, nepořádek v obleku a především — napjaté přemáhání sama sebe a touha zakrytí svůj stav dokazovaly, že právě vstal s postele nevyspalý a opilý,

2 Drobné povídky

opilý do němoty od včerejška... Prodělával trapný stav žáhy, trpěl a byl patrně sám s sebou velice nespokojený.

Doktor, jenž neměl rád ranhojiče, k čemuž měl své důvody, cítil neobyčejnou touhu říci mu: „Vidím, že jste opilý!“ Najednou stala se mu protivnou vesta, šosatý kabát i naušnice v masitém uchu, ale přemohl svůj zlý cit a pravil měkce a zdvořile jako obyčejně:

„Dal jste Gerasimovi mléka?“

„Dal,“ odpověděl Michajl Zacharyč rovněž měkce.

Rozmlouvaje s nemocným Gerasimem, doktor podíval se na lístek, na němž zapisovala se teplota a ucítiv nový příliv nenávisti, zatajil dech, aby nepromluvil, ale nedovedl se přemoci, a tázal se hrubě a zadýchaje se:

„Proč není teplota zaznamenána?“

„Ne, jest zaznamenána!“ pravil měkce Michajl Zacharyč podívav se však na lístek a přesvědčiv se, že teplota není skutečně zaznamenána, rozpačitě pokrčil rameny a zamumlal: „Nevím: bezpochyby zavinila to Naděžda Osipovna ...“

„Také včerejší večerní není zaznamenána!“ pokračoval doktor. „Opíjíte se pouze, aby vás čert vzal! Právě jste opilý jako nějaký švec! Kde jest Naděžda Osipovna?“

Akušerky Naděždy Osipovny nebylo v nemocnici, ačkoliv každého rána měla býti přítomna při dávání obvazu. Doktor rozhlédl se kolem sebe i začalo se mu zdáti, že v sále není uklizeno, že všechno jest přeházeno,

že nevykonáno nic potřebného a že všechno se kroutí a pokryto jest peřím jako odporná vesta ranhojičova; dostal chuť strhnouti se sebe bílou zástěru, vykřiknout i, opustiti všechno, plivnouti a odejiti. Nicméně se přemohl a pokračoval v obchůzce.

Po Gerasimovi následoval chirurgický ne mocný se zánětem pokožky v celé pravé ruce. Bylo třeba dáti mu nový obvaz. Doktor posadil se předl ním na stoličku a začal se zabývá ti rukou.

„Včera popíjeli na jmeninách,“ myslel, snímaje pomalu obvaz. „Jen počkejte, však já vám dám jmeniny! Ostatně co mohu dělat? Nic nemohu dělat!“

Ohmatal na opuchlé, červené ruce nádor a pravil:

„Nožík sem!“

Michajl Zacharyč, chtěje ukázati, jak pevně stojí na nohách a schopen jest práce, odskočil a rychle přinesl nožík.

„Tento ne! Dejte sem nový,“ pravil doktor.

Ranhojič zaměřil ke stolu, na němž stál truhlík s obvazky a začal kvapně se v něm přehrabávati. Dlouho šeptal si cosi s ošetřovatelkami, postrkoval truhlíkem po stole, tropil hluk a dvakráte cosi upustil: mézitím doktor seděl, čekal a cítil ve svých zádech silné podráždění od šepotu a šramotu.

„Bude to brzy?“ tázal se ... „Zapomněl jste patrně nástroje dole.“

Ranhojič přiskočil k němu a podal mu dva nožíky, při čemž se neubránil a dýchl v jeho stranu.

4 Drobné povídky

„To nejsou ty pravé!“ pravil podrážděně doktor . . . Povídám vám ruský, abyste mně dal nové. Ostatně jděte si a vypěte se; vychází od vás zápach, jako z krčmy! Jste nenapravitelný!“

„Jakých nožů vám ještě třeba?“ tázal se podrážděně ranhojič a pomalu pokrčil rameny.

Zlobil se na sebe a styděl se, že dívají se na něho nemocní a ošetřovatelky, aby však ukázal, že se nestydí, nucené se usmál a opakoval :

„Jakých nožů vám ještě třeba?“

Doktor ucítil v očích slzy a chvění v prstech. Přemohl se a pravil chvějícím se hlasem:

„Jděte se vyspat! Nechci mluvit s opilcem . . .“

„Můžete mně dát pouze věčnou důtku,“ pokračoval ranhojič, „jsem-li však na př. opilý, nemá nikdo práva mně to vytýkati. Konám přece službu? Co chcete ještě! Konám přece službu?“

Doktor vyskočil a nejsa více sebe mocen, rozpřáhl se a vší silou udeřil ranhojiče do tváře. Nevěděl, proč tak činí, ale cítil veliké uspokojení nad tím, že rána pěstí zasáhla právě tvář a že muž solidní, vážný, ženatý, zbožný a vědomý své ceny, zapotácel se, vyskočil jako míč a klesl na stoličku. Měl velikou chuť udeřiti ho ještě jednou, spatřiv však kolem odporné tváře bledé a poděšené tváře ošetřovatelek, přestal pociťovati tuto rozkoš, máchnul rukou a vyběhl ze sálu.

Na dvoře setkal se s ubírající se do nemocnice Naděždou Osipovnou, dívkou 27 letou, s bledě-žlutou

tváří a s rozpuštěnými vlasy. Její růžový kartounový šat byl silně stažen v podolku a proto její kroky byly velmi drobné a časté. Šelestila šatem, pohybovala rameny v taktu, každým svým krokem a pohybovala hlavou tak, jako by si prozpěvovala něco hodně veselého.

„Aha, Rusalka!“ pomyslí si doktor, upamatovav se, že v nemocnici spílají akušerice Rusalek; i bylo mu příjemno při myšlence, že okamžitě strhá tuto do sebe zamilovanou švihačku s drobným krokem.

„Kde pořád vězíte?“ zvolal přistoupiv k ní. „Proč nejste v nemocnici? Teplota není zaznamenána, všude panuje nepořádek, ranhojič jest opilý a vy sama spíte do dvanácti hodin v poledne! Hledejte si jiné místo. Zde více nesloužíte!“

Když přišel do svého bytu, doktor strhl se sebe bílou zástěru a ručník, kterým byl opásán, zlostně hodil vším do kouta a začal se procházeti po pokoji.

„Bože můj, jací to lidé!“ pravil. „Nejsou to pomocníci, ale nepřátelé věci! Nemohu déle sloužit! Nemohu! Odejdu odtud!“

Srdce jeho mocně bušilo, celý se chvěl a bylo mu do pláče; aby se zbavil těchto citů, začal se konejšiti tím, že jednal dobře a správně, udeřiv ranhojiče. Především jest hanebné to, že ranhojič dostal místo v nemocnici ne obyčejnou cestou, ale protekcí své tety, která sloužila kdysi jako chůva u předsedy zemské správy. (Protivným bývá pohled na tuto vlivuplnou tetičku, když přijedší sem, aby se léčila, chová se v nemocnici jako doma a činí nároky

6 Drobné povídky

na všeobecnou pozornost.) Ranhojič nezná žádné kázně, nemá žádných vědomostí a nerozumí tomu, co; zná. Jest opilství náchylný, drzý, nečistý, bere od nemocných úplatky a tajně prodává nemocniční léky. Všichni také vědí, že zabývá se praxí a léčí mladým měšťanům tajné nemoci, při čemž užívá jakýchsi vlastních léků. Jest to obyčejný a nestydatý šarlatán. Tajně, aby doktor nevěděl, sází přicházejícím nemocným pijavky a pouští jim krev, při operacích asistuje s neumytýma rukama, a hrabe se v ranách vždy s nečistou sondou; stačí to, aby dal na jevo, jak hluboce a statečně pohrdá lékařskou vědou, s její učeností a pedantismem.

Vyčkav, až prsty přestaly se třásti, doktor posadil se ke stolu a napsal dopis předsedovi zemské správy: „Vážený Lve Trofimoviči! Jestliže po obdržení tohoto dopisu Vaše správa nepropustí ranhojiče Smirnovského a neponechá mně právo voliti si sám pomocníky, budu nucen — ač nerad — prositi Vás. abyste nepovažoval mne více za lékaře N-ské nemocnice a postaral se. abyste si vyhledal mého nástupce. Pozdrav Ljubově Fedorovně a Jusovi. S úctou G. Ovčinnikov.“ Když přečetl tento dopis, doktor shledal, že jest příliš krátkým a nedostatečně chladným. Kromě toho pozdrav Ljubově a Jusově (tak přezdívali mladšímu synovi předsedy) ve věcném, úředním dopise byl nemístný.

„U všech ďasů, co má zde co dělat Jus?“ pomyslí si doktor, roztáhl dopis a začal koncipovati druhý. „Milostivý pane,“ pomyslel si, posadiv se u otevřeného okna a dívaje se na kaoliny s kachňaty, které houpajíce

se a klopýtající, pospíchaly po silnici nejspíše k rybníku; jedno kachně zdvihlo cestou kus střeva a začalo se dusiti a zděšeně pískati; jiné kachně přiběhlo k němu, vytrhlo mu střevo z huby a začalo se nyní samo dusiti ... Daleko kolem plotu v okrouhlém stínu, jež vrhaly na trávník mladé lípy, procházela se kuchařka Darja a sbírala šťovík na zelené šci (polévku) ... Bylo slyšeti hlasy ... Kočí Zot s uzdou v ruce a nemocniční sluha Manujlo ve špinavé zástěře stáli u kůlny, o čemsi rozmlouvali a smáli se. „Rokují o tom, že udeřil jsem ranhojiče,“ myslel si doktor. „Dnes bude již celý újezd vědět o tomto skandále . . . Tedy: Milostivý pane! Jestliže Vaše správa nepropustí...“

Doktor velmi dobře věděl, že újezdní správa v žádném případě nedá ranhojičovi přednost před ním a že raději vyžene všechny ranhojiče z okresu, nežli aby ztratila tak výborného muže, jakým byl doktor Ovčinnikov. Bezpochyby, hned po obdržení dopisu Lev Trofimovič přijede k němu na trojce a začne: „Co vás to zase napadlo, pane? Holubičko, co to znamená? Kristus s vámi! Proč? Z jaké příčiny? Kde jest? Přiveďte ho sem, mrchu! Vyženeme ho! Rozhodně ho vyženeme! Ať po darebákovi není zde, zítra ani čuchni!“ — Potom poobědvá s doktorem, a po obědě lehne si na této malinové pohovce břichem vzhůru, přikryje si tvář novinami a začne chrápati: až se vyspí, napije se čaje a odveze s sebou doktora na noc. A celá historie skončí tím, že ranhojič zůstane v nemocnici a doktor nevystoupí ze služby.

Doktor ani z daleka netoužil po takovém rozuzlení.

8 Drobné povídky

Chtěl, aby ranhojičova tetička zvítězila a aby správa újezdu, vzdor jeho svědomité osmileté službě bez námitek a dokonce, s radostí přijala jeho demissi. Snil o tom, jak bude odjíždět z nemocnice, které přivykl, jak . napíše dopis do časopisu „Vrač“ .(Lékař) a jak soudruzi pošlou mu soucitnou adresu . . .

Na ulici objevila se Rusalka. Vykračujíc si drobným krokem a šustíc šaty přistoupila k oknu a tázala se:

„Grigoriji Ivanyči, budete sám přijímati nemocné nebo mají býti přijímáni bez vás?“

A oči její hovořily: „Rozčilil jsi se, ale nyní jsi se zase upokojil a stydíš se za to; já však jsem velkomyslnou a nepozoruji toho .

„Dobře, přijdu hned,“ pravil doktor.

Zase připevnil si zástěru, opásal se ručníkem a zaměřil do nemocnice.

„Není dobře, že jsem utekl, když jsem ho udeřil,“ myslel si cestou. „Vypadá to tak, jako bych byl přišel do rozpaků nebo polekal se . . . Jednal jsem jako, gymnasista . . . Jest to velice nepěkné!“

Zdálo se, že až vstoupí d'ó sálu, nemocným bude nepříjemno dívat se na něho a on sám bude se ostýchat, ale když vstoupil, nemocní klidně leželi na svých postelích a sotva si ho povšimli. Na tváři souchotináře Gerasima zračila se úplná netečnost a zdála se hoivořiti: „Nezavdělčil se ti a tys ho trochu poučil . . . Beztoho to nejde, pane.“

Doktor rozřízl na červené ruce dva nádory a přiložil obvaz a odebral se potom do ženského oddělení, kde jistě

ženě operoval oko; po celou tu dobu chodila za ním Rusalka a pomáhala mu s takovou tváří, jako by se nebylo nic přihodilo a všechno chodilo co nejlépe.

Po obejití sálů nastalo přijímání cizích nemocných. V maličké ordinační síni doktora bylo okno otevřeno dokořán. Bylo třeba pouze posadit se na výklenek a trochu se nahnouti, abychom spatřili na loket od sebe mladou trávu. Včera večer byl prudký liják doprovázený bouřkou; proto byla tráva poněkud pomačkaná a leskla se. Cestička, vedoucí kolem okna k roklině, zdála se býti umytou a po jejích stranách rozházené rozbité lahvičky a kelímky od léků, také umyté, trpytily se na slunci a vypouštěly oslňující jasné paprsky. A dále za cestičkou tiskly se k sobě mladé jedle, oděné do nádherných, zelených hávů; za nimi stály, břízy s kmeny jako papír bílými a skrze lehce od větru se chvějící zeleň bylo viděli modrou, bezednou oblohu. Když podíval jsi se oknem, špačkové, skákající po cestičce, obracejí směrem k oknu své hloupé zobáky a myslí si: máme se leknouti čili nic? A rozhodnuvše se, že se leknou, jeden za druhým s veselým křikem, jako by se smáli doktorovi, že neumí lítat, odlétají k vrcholům bříz . . .

Skrze těžký zápach jodoformu cítiti svěžest i aromat jarního dne... Pěkně se dýše!

„Anna Spiridonova!“ volal doktor.

Do ordinační síně vstoupila mladá žena v červeném šatě a pokřižovala se před svátým obrazem.

„Co vás bolí?“ tázal se doktor.

10 Drobné povídky

Žena nedůvěřivě podívala se na dvěře, kterými vstoupila a na dvířka, vedoucí do lékárny, přistoupila blíže k doktorovi a šeptala mu:

„Nemám děti!..“

„Kdo pak se ještě nezapsal?“ volala v lékárně Rusalka.
„Přistupte a запиšte se.“

„Již proto, jest dobytkem,“ pomyslel si doktor prohlížeje ženu, „že donutil mne, abych poprvé v životě se rval. Jakživ jsem se nepral.“

Anna Spiridonova odešla. Po ní přišel stařec s ošklivou nemocí, potom žena s třemi svrabovitými dětmi a práce vzkypěla. Ranhojič se neukazoval. Za dvířkami do lékárny, šustíc šatem a řinčíc nádobami, vesele štěbetala Rusalka; každým okamžikem vstoupila do ordinace síně, aby pomohla při operaci nebo přijala recepty; vše to činila s takovou tváří, jako by se nebylo nic přihodilo.

„Jest ráda, že udeřil jsem ranhojiče,“ myslel si doktor, naslouchaje hlasu akušerky. „Vždyť žije s ranhojičem na štíru, jako kočka se psem, a bylo by pro ni svátkem, kdyby byl propuštěn ze služby. Zdá se, že též ošetřovatelky se radují . . . Jak jest to protivné!“

V největším proudu ordinace začalo se mu zdáti, že akušerka, ošetřovatelky a dokonce i nemocní schválně tváří se lhostejně a vesele. Zrovna jako by tušili, že cítí stud i bol, ale z delikátnosti se tvářili, jako by ničeho nepozorovali. A on, chtěje jim ukázat, že nijak se nestydí, křičel zlostně:

„Hej, vy tam! Zavřete dvěře — táhne!“

Styděl se skutečně a bylo mu nevolno. Prohlédnuv čtyřicet pět nemocných, pomalu vyšel z nemocnice. Akušerka, která mezitím zaskočila do svého bytu a přehodila si přes ramena jasně červený šátek, s cigaretou mezi zuby a s kvítkem v rozpuštěných vlasech, pospíchala kamsi ze dvora, bezpochyby do praxe nebo na návštěvu. Na prahu nemocnice seděli nemocní a mlčky vyhřívali se na sluněčku. Špačkově jako dříve hlučeli a honili se za brouky. Doktor díval se po stranách a myslel si, že uprostřed všech těchto rovných a klidných životů, jako dva pokažené klávesy na pianu, jasně vystupovaly a k ničemu se nehodily pouze dva životy: ranhojičův a jeho. Ranhojič bezpochyby nyní si lehl, aby se prospal, ale nemůže nijak usnouti při myšlence, že se provinil, byl uražen a ztratil místo. Situace byla trapná. Doktorovi, jenž před tím nikdy nikoho nestloukl, bylo, jako by navždy ztratil nevinnost. Neobviňoval již ranhojiče a neomlouval sebe, ale pouze se divil : jak mohlo se státi, že on, pořádný člověk, jenž nikdy neudeřil ani psa, mohl někoho praštiti? Když přišel d'o svého bytu, lehl si v kabinetu na pohovku tváří ke zdi a začal přemýšleti tímto způsobem:

„Jest, to člověk špatný, věci škodlivý: během tří roků, co zde slouží, nahromadilo se mně mnoho žluči, nicméně, však můj čin nemůže býti ničím omluven. Použil jsem práva silnějšího. Jest mým podřízeným, provinil se a k tomu jest opilý, já pak jsem jeho představeným, jsem v právu a střízlivý... Jsem tedy silnější. Za druhé udeřil jsem

12 Drobné povídky

ho v přítomnosti lidí, kteří považují mne za autoritu a takovým způsobem dal jsem jim hnusný příklad...”

Zavolali doktora, aby šel k obědu . . . Snědl několik lžiček šci a vstav od stolu, zase lehl si na pohovku.

„Co dělat nyní?“ uvažoval dále. „Třeba co nejdříve dáti mu satisfakci . . . Ale jakým způsobem?“ Souboj jako praktický člověk považuje za hloupost nebo nerozumí mu. Jestliže v témž sále, v přítomnosti ošetřovatelek a nemocných, poprosí ho za odpuštění, omluva tato uspokojí pouze mne, ale nikoliv jeho; jest to člověk špatný, bude považovati mou omluvu za zbabělost a strach a bude si na mne stěžovati představenstvu. Kromě toho tato má omluva uvolní konečně kázeň v nemocnici. Mám nabídnouti mu snad peníze? Ne, jest to nemravné a podobá se to podplácení. Možná, že obrátí se v této věci k našemu přímému představenstvu, t. j. správě újezdu . . . Mohla by mně dáti důtku nebo propustiti mne. . . Ona to však neučiní. Není také nijak rozumným vměšovati správu újezdu do soukromých záležitostí nemocnice, neboť tato nemá k tomu žádných práv . .

Tři hodiny po obědě šel doktor k rybníku. alby se vykoupal a myslel si:

„Což nemám jednati tak, jako jednají všichni za podobných okolností? To jest — ať podá na mne žalobu. Jsem rozhodně vinným, omlouvati se nebudu a smířící soudce odsoudí mne k vězení. Takovým způsobem uraženému dostane se zadostiučinění a ti, kteří považují mne za autoritu, uvidí, že nebyl jsem v právu.“

Tato myšlenka se mu zalíbila. Zaradoval se a začal uvažovati, že otázka tato jest šťastně rozřešena a že ani nemůže býti spravedlivějšího rozřešení.

„Toť výborné!“ mysl si leza do vody a dívaje se, jak před ním prchají hejna drobných, zlatem se třpytících karasů. „Ať ji podá... Jest to pro něho tím výhodnější, že náš služební poměr jest pocuchán a po tomto skandálu jeden z nás tak jako tak musí opustiti nemocnici.“

K večeru dal si doktor zapráhnouti bryčku. chtěje zajeti k vojenskému náčelníkovi na partii wintu. Když v převlečníku a v klobouku, již úplně připravený na cestu, stál uprostřed pokoje a navlékal rukavičky, zevnější dvěře se skřipotem se otevřely a kdosi tiše vstoupil do předsíně.

„Kdo tam?“ tázal se doktor.

„Já,“ odpověděl temně vstoupivší.

Doktorovi najednou zabušilo srdce a celý zledovatěl studem a jakýmsi nepochopitelným strachem. Ranhojič Michajl Zacharyč — byl to on — tiše zakašlal a směle vstoupil do kabinetu. Po krátké pomlčce pravil temným, provinilým hlasem :

„Odpusťte mně, Grigoriji Ivanyči!“

Doktor byl zmaten a nevěděl, co by řekl. Seznal, že ranhojič přišel k němu, aby se pokořil a prosil za odpuštění ne z křesťanské pokory a ne k vůli tomu, aby svou pokorou zničil urazivšího jej doktora, ale pouze z výpočtu: „přemohu se, poprosím za. odpuštění: pak nebudu Vyhnán a zbaven kousku chleba.“ Co může býti urážlivějším pro lidskou důstojnost?

14 Drobné povídky

„Odpusťte,“ opakoval ranhojič.

„Poslyšte,“ začal doktor, pokoušeje se nedívat se na něho a dosud nevěda, co by řekl. „Poslyšte.. . Urazil jsem vás a musím býti za to potrestán čili uspokojiti vás . . . Souboj neuznáváte . . . Ostatně já sám souboj zavrhuji. Urazil jsem vás a vy můžete podati na mne žalobu smírcímu soudu a já budu potrestán . . . My však zde oba zůstat nemůžeme .. Jeden z nás musí odejiti — vy nebo já! (Bože můj ! vždyť to neříkám,“ zděsil se doktor. „Jak jest to hloupé, hloupé!) Zkrátka řečeno, podejte za propuštěnou ! Sloužiti spolu nemůžeme! Já nebo vy! Zítra podejte žádost!“

Ranhojič podíval se úkosem, na doktora a v jeho temných, kalných očích vzplanulo nejupřímnější opovržení. Vždycky; považoval doktora za nepraktického, vrtošivého hochu, nyní pak pohrdal jím pro jeho chvění, pro nepochopitelný kvap v slovech . . .

„Podám žalobu,“ pravil zamračeně a zlostně.

„Nu, podejte!“

„Co si myslíte? Že nepodám? Podám... Nemáte prává se rváti... Měl by ste se stidět! Perou se pouze opilí mužíci, ale vy vzdělaný muž . . .“

V prsou doktorových neočekávaně vzplanula celá jeho nenávist, i zvolal nepřirozeným hlasem :

„Klidťte se ven!“

Ranhojič nerad hnul se s místa — zdálo se, že má chuť ještě něco říci — vstoupil do předsíně a zůstal tam

zamyšleně státi. Na to po krátkém uvažování rozhodně vyšel ven.

„Jak jest to hloupé, jak jest to hloupé!“ bručel doktor po jeho odchodu. „Jak jest to všechno hloupé a ničemné!“

Cítil, že choval se právě k ranhojiči jako hoch a věděl, že všechny jeho myšlenky stran soudu nejsou rozumné a nerozhodnou otázku, ale učiní ji pouze ještě složitější.

„Jak jest to hloupé,“ myslel, si sedě v bryčce a hraje potom u vojenského náčelníka wint. „Což pak jsem tak málo vzdělán a tak málo znám život, že nedovedu rozřešiti tuto prostou otázku? Nu, co dělat?...“

Druhého dne ráno doktor viděl, jak žena ranhojičova posadila se clo vozu, aby kamsi jela: Pomyslel si: „Jede k tetičce. Budiž!“

Nemocnice obešla se bez ranhojiče. Bylo nutno učiniti oznámení řiditelství, ale doktor dosud nemohl skoncipovati formu dopisu. Nyní měl býti obsah dopisu tento: „Prosím, aby byl propuštěn ze služby ranhojič, ačkoliv vinen jsem já a nikoliv on...“ Vyjádřiti tuto myšlenku tak, aby to nedopadlo ani hloupě, ani ostudně, pořádnému člověku jest skoro nemožným.

Asi po dvou nebo třech dnech bylo oznáměno doktorovi, že ranhojič byl se stížností u; Lva Trofimoviče. Předseda nepřipustil ho ani k slovu, zadupal nohama a doprovázel ho křikem: „Však tě znám! Táhni! Nechci tě poslouchat!“ Od Lva Trofimoviče ranhojič zajel si do zemské správy, kde nezmíniv se o políčku a nežádaje ničeho pro sebe, pravil o doktorovi, že několikrát v jeho

16 Drobné povídky

přítomnosti vyjádřil se nepěkně o zemské správě a předsedovi, že neléčí doktor tak, jak záhodno, že jezdí po okolí nesprávně atd.

Dozvěděl se o tom, doktor se zasmál a pomyslel si: „Jaký to hlupák!“ Bylo mu líto i styděl se, že ranhojič dělá takové hlouposti; čím více hloupostí nadělá člověk ku své obraně, tím jest slabším a bezbrannějším.

Zrovna za týden po vyličeném jitru dostal doktor obsílku od smírčího soudu.

„Toť již opravdu hloupé!“ pomyslel si. potvrdiv podpisem příjem obsílky. „Nic hloupějšího nelze si ani vymyslet.“

A když za pochmurného a tichého jitra jel k smírčímu soudci, nestyděl se již tak, ale zlobil se a bylo mu všechno protivným. Zlobil se na sebe, na ranhojiče i okolnosti . . .

„Řeknu u soudu : táhněte všichni k čertu zlobil se. „Jste všichni oslové a ničemu nerozumíte !“

Dostav se k pokoji smírčího soudce, spatřil na prahu tři své ošetřovatelky, povolané sem jako svědkyně a Rusalku; Při spatření ošetřovatelek a životu se těšící akušerky, která netrpělivostí přešlapovala s nohy na nohu a dokonce splanula radostí, když spatřila hlavního reka nastávajícího procesu, rozzlobený doktor měl chuti vrhnouti se na ně jako jestřáb a zahřmíti na ně: „Kdo vám dovolil opustiti nemocnici ? Klid'te se ihned domu!“ Přemohl se však a namáhaje se býti klidným, protlačil se zástupem mužíků do sálu. Sál byl prázdný a řetěz smírčího soudce visel na lenochu křesla. Doktor zašel do pokoje

zapisovatele. Zde spatřil mladého muže s vyhublou tváří a v kabátě s obrácenými kapsami a ranhojiče, jenž seděl za stolem a z dlouhé chvíle přehlížel žalobu. Při vstoupení doktora zapisovatel vstal; ranhojič byl zmaten a také vstal.

„Alexandr Archipovič dosud' nepřišel ?“ tázal se zmateně doktor.

„Posud nepřišel. Jest ještě doma,“ odpověděl zapisovatel.

Soudní místnost nacházela se na statku smírčího soudce, v jednom z křídel, soudce sám pak bydlel ve velikém domě. Doktor vystoupili z pokoje a pomalu zaměřili k domu. Alexandra Archipoviče zastal v jídelně u samovaru. Smírčí soudce bék kabátu a bez vesty, s košilí na prsou rozepjatou stál u stolu a drže v obou rukou čajník, naléval si do sklenice jako káva černého čaje; spatřiv hosta, rychle přistrčil k sobě druhou sklenici, naplnil ji a nepozdraviv, tázal se:

„Přejete si čaj s cukrem nebo bez něho?“

Kdysi, velmi dávno, smírčí soudce sloužil u jízdy; za svou dlouholetou službu dostalo se mu již hodnosti skutečného státního rady, ale proto přece stále nosil svou vojenskou uniformu a nezřekl se svých vojenských zvyklí. Měl dlouhé, policmistrovské kníry a kalhoty s pruhem a všechna jeho slova a pohyby byly proniknuty vojenskou grácií. Mluvil lehce schýliv hlavu do zadu a krásle svou řeč ospalým, generálským „mneee“ ..krčili rameny a kroutil očima; když se s někým zdravil nebo podával mu cigaretu, šoupal podešvemi a při chůzi tak opatrně a něžně řinčel

18 Drobné povídky

ostruhami, jako by každý zvuk ostruh způsoboval mu nesnesitelnou bolest. Posadiv doktora k Čaji, pohladil si široká prsa a břicho, hluboce si vzdychl a pravil:

„Ano ... Možná, že přejete si mně ... napiti se vodky a něco zajisti? Mne?“

„Ne, děkuji; jsem, syt.“

Oba cítili, že nevyhnou se rozmluvě o nemocničním skandálu a oběma bylo nevolno. Doktor mlčel. Smířčí soudce ušlechtilým pohybem ruky chytil komára, jenž štípl ho do prsou, pozorně prohlédl si ho se všech stran a pustil ho na svobodu; potom hluboce si vzdychl, podíval se na doktora a tázal se táhlým hlasem:

„Poslyšte, proč ho nevyženete?“

Doktor zachytil v jeho hlase soucitnou notu; najednou začal sebe litovati a pocítil únavu a zničenost po rozčileních, jichž zažil poslední týden. S takovým výrazem, jako by trpělivost jeho konečně praskla, vstal od stolu a podrážděně se zamračiv, pravil:

„Vyhnat ho! Jak jste zde brzy se vším hotovi, na mou duši . . . Podivno, jak jste zde brzo hotovi! Což pak mohu ho vyhnati? Sedíte zde a myslíte si, že jsem v nemocnici pánem a dělám tam, co chci! Podivno, jak jste krátkozrací! Což pak mohu vyhnati ranhojiče, jehož teta slouží za chůvu u Lva Trofimoviče a když Lev Trřfimovič potřebuje takové našeptáváje a lokaje, jako jest tento Zacharyč? Co mohu dělat, když zemstvo nepovažuje nás lékaře za nic a při každém kroku hází nám klacky pod nohy? Aby je čert vzal: nechci sloužit a dost! Nechci!“

„Nu, nu, nu... Vy, můj drahý, přikládáte příliš mnoho významu, abych tak řekl . .“

„Předseda všemožně se snaží dokázati, že všichni jsme nihilisty. tajně nás pozoruje a zachází s námi jako s písáři. Jaké pak má právo přijížděti v mé nepřítomnosti do nemocnice a vyslýchat tam ošetřovatelky a nemocné? Což pak není to urážlivé? A tento váš šílený Semen Aleksějič. jenž sám oře a nevěří v medicinu, jelikož jest zdrav a vykrmený jako býk, veřejně a do očí spílá nám darmožroutů a vyčítá nám kousek chleba! Aby ho čert vzal! Pracuji od rána do noci, odpočinku neznám a jsem zde potřebnější, nežli všichni tito šílenci, svatouškové, reformátoři a ostatní clownové dohromady! Ztratil jsem ve službě své zdraví a na místě díky vyčítají mně kousek chleba! Pěkně vám děkuji! A každý se domnívá, že má právo strkati svůj nos v cizí záležitosti, poučuje, kontroluje! Člen vaší správy Kamčatský v zemské schůzi dal; lékařům důtku proto, že spotřebujeme mnoho jodikali a doporučoval nám, abychom byli opatrnými při užívání kokainu! Čemu rozumí, tážu se vás? Co mu po tom? Proč neučí váš souditi?“

„Vždyť jest to chám, můj drahý, neotesanec . . Na něho nelze obracet pozornost .

„Jest to chám a neotesanec, vy však zvolili jste tohoto křiklouna za člena a dovolujete mu, aby všude strkal svůj nos! Usmíváte se! Dle vašeho náhledu jsou maličkosti, hlouposti, uvažte však, že těchto maličností jest tak mnoho, že z nich složil se celý život, jako z písečných zrn hora!

20 Drobné povídky

Dále to nevydržím! Nemám více sil, Alexandře Archipyči! Ještě chvíli a uvidíte, že budu netoliko tlouci lidi přes tlamy, ale budu do nich i střílet! Mějte na paměti, že nemám dráty, ale nervy. Jsem rovněž takovým člověkem jako vy . . .“

Oči doktorovy zalily se slzami a hlas se zachvěl; odvrátil se a začal slzami a hlas se se dívali oknem. Nastalo mlčení.

„Ano, nejváženější.“ pravil smírčí soudce zamyšleně. „S druhé strany uvážíme-li všechno chladnokrevně, pak . . . (smírčí soudce chytil komára a silně přimhouřiv oči, prohlédl si ho se všech stran, smáčkl ho a vhodil do plivátka) ...pak nebylo by ani rozumným, aby byl vyhnán. Vyženete ho a na jeho místo přijde zase takový, třeba ještě horší. Vyměňte sto lidí, ale hodného člověka nenajdete . . . Všichni jsou ničlemové,“ pravil smírčí soudce, pohladil se pod paždím a zapálil si cigaretku. „S tímto zlem nutno se smířiti. Jsem nucen vám říci, že v nynější době poctivých a střízlivých pracovníků, na něž mohl byste se spolehnouti, naleznete pouze mezi inteligencí a mužíky, t. j. mezi těmito krajními protivami. Vy, ahych tak řekl, můžete nalézt nejpoctivějšího lékaře, výborného paedagoga, nejpoctivějšího oráče nebo kováře, ale prostřední lidé, t. j., abych tak řekl, lidé, kteří vzdálili se od lidu a nepřiblížili se k inteligenci, tvoří živel nespolehlivý. Proto jest velice obtížným nalézt poctivého a střízlivého ranhojiče, písaře, prodavače atd. Jest to velice těžkým ! Sloužím u soudní správy od nepamětných let,, a po celou

tuto dobu služby neměl jsem ani jediného poctivého a strážlivého písaře, ačkoliv vyhnal jsem jich za svého života veliký počet. Jest to; lid beze vší mravní kázně, nemluvě ani o-o-o-o zásadách, abych tak řekl . .

„Proč všechno to vykládá?“ pomyslí si doktor. „Přišel jsem, abych mluvil s ním o jiných věcech.“

„Teprve minulého pátku,“ pokračoval smířcí soudce, „můj Djužinský (provedl mně tento kousek. Sezval si na večer jakési opilce, čert ví, čo byli zač, a po celou noc popíjel s nimi v soudní ,síni. Jak se vám to líbí? Nemám ničeho proti pití. Ať tě čert vezme, pij. ale nač pouštět do Soudní síně neznámé lidi? Uvažte sám : ukrásti ze skříně nějakou listinu, směnku a pod. — může býti činem jediného okamžiku! A co si myslíte? Po této, orgii po dva dny byl jsem nucen přehlížeti listiny, abych se přesvědčil, zdali se něco neztratilo . . Co měl jsem dělati s tímto ničemou? Vyhnati ho? Dobře . . . Jakou máte záruku, že druhý nebude, ještě horší?“

„Jak bych ho také vyhnal?“ pravil doktor. „Člověka vyhnati možno lehce pouze slovy ... Takž mohl bych ho vyhnati a zbaviti kousku chleba, když vím, že má rodinu a hlad? Co by si počal se svou rodinou?“

„Čert ví, mluvím pravý opak!“ pomyslel si, i zdálo se mu podivným, že nemůže utkvěti na jediném, určité myšlence, nebo na nějakém jediném citu. „Jest to proto, že nejsem hlubokým a nedovedu mysleti,“ pomyslí si.

„Prostřední člověk, jak jste řekl, není spolehlivým,“ pokračoval. „Vyhnáme ho, špíláme mu, políčujeme ho,

22 Drobné povídky

třeba však vmyslet si v jeho postavení. Není ani mužikem, ani pánem, ani rybou, ani masem; minulost má trpkou, právě má pouze 25 rublu měsíčně pro hladovou rodinu a je podřízeným, v budoucnosti pak očekává ho týchž 25 rublů a závislé postavení, třeba by sloužil sto let. Nemá ani vzdělání, ani majetku; ku čtení a chození do kostela, nemá času a nás neslyší, jelikož ho blízko k sobě nepřipustíme. Tak žije den za dnem až do své smrti bez naděje v lepší budoucnost o stálém hladu a ve strachu, že každým okamžikem vyženou ho z erárního bytu, nevěda, kde by ubytoval své děti. Co zde se zásadami ?“

„Zdá se, že luštíme sociální otázky,“ pomyslel si. „Jak jest to nepěkné, Bože můj! Ostatně, k čemu to všechno?“

Bylo slyšeti zvonky. Kdosi vjel do dvora a přijel nejdříve k soudní místnosti a potom ke křídlu velikého domu.

„Již přijel.“ pravil smírčí soudce, podívav se oknem. „Nu, uvidíme!“

„Prosím, odbud'te to se mnou co nejrychleji;“ naléhal doktor. „Možno-li, vezmete mou věc ihned na řadu. Na mou duši, nemám času.“

„Dobře, dobře. Jen že nevím dosud, pane, jsem-li v té věci plnomocným čili nic. S ranhojičem byl jste, abych tak řekl, v poměru služebním a kromě toho dal jste mu políček při vykonávání služebních povinností. Ostatně, nevyznám se v tom dobře. Hned zeptám se Lva Trofimoviče.“

Bylo slyšeti rychlé kroky a těžký dech a ve dveřích

objevil se Lev Trofimovič, předseda, šedý a lysý stařec s dlouhou bradou a červenými víčky.

„Má úcta,“ pravil, zadýchaje se. „Uf, pánové. Soudce dej mně přinést kvasu ! Toť má smrt!“

Klesl do křesla ale ihned zase rychle vyskočil, běžel k doktorovi a zlostně boule na něho oči, začal pisklavým tenorem :

„Jsem vám velice vděčným, Grigoriji Ivanyči! Pěkně jste to provedl, děkuji vám! Po všechny věky na to nezapomenu! Tak nejednají přátelé! Jak vám libo, ale jest to dokonce nesvědomitě s vaší strany ! Proč nepodal jste mně zprávu? Kdo jsem? Kdo? Nepřítel nebo cizí člověk? Jsem snad vaším nepřítelem? Což pak jsem vás! někdy v něčem odmítl? Co?“

Boule oči a pohybuje prsty, předseda napil se kvasu, rychle utřel si ústa a pokračoval:

„Jsem vám skutečně velice povděčným! Proč nepodal jste mně zprávu ? Kdybyste měl ke mně jen trochu citu, přijel byste ke mně a řekl byste přátelsky : „Holoubku, Lve Trofimoviči, věc má se tak a tak . . Stala, se historka tohoto druhu atd.“ V jediném okamžiku bych všechno zařídil a nedošlo by k tomuto skandálu . . . Tento hlupák, zrovna jako by se nažral blínu, běhá po okresu , pomlouvá a klepe se ženami, vy pak ku vši ostudě, promiňte mně tento výraz, přiměl jste ho, čert ví proč, aby podal na vás žalobu! Toť ostuda, pravá ostuda! Všichni se mne táží, co vlastně se stalo, co a jak, já však, předseda, nic nevím. co se

24 Drobné povídky

tam u vás děje. Ani mne nepotřebujete! Jsem vám vellmi, velmi vděčným. Grigorii Ivanyči!“

Předseda uklonil se tak nízce, že celý zčervenal; (potom přistoupil k oknu a zvolal:

„Zigalove, pošli sem Michajla Zacharyče! Řekni mu, aby přišel okamžitě! Není to pěkné!“ pravil, ustoupiv od okna. „Ano i má žena se urazila a ta jest vám přece nakloněna. Příliš mnoho rozumujete, pánové! Stále přemýšlíte, jak byste jednali rozumně a dle zásad . a všelijakých úskoků, výsledek však jest jeden a týž: přivádíte stín . .

„Nejednáte rozumně a jaký jest toho výsledek?“ tázal se doktor.

„Jaký výsledek? Výsledek jest ten, že kdybych. sem ihned nepřijel, učinil byste ostudu sobě i nám . . . Vaše štěstí, že jsem přijel!“

Vstoupil ranhojič a zastavil se u prahu. Předseda stál k němu bokem, strčil ruce do • kapes, odkašlal si a pravil:

„Popros ihned doktora za odpuštění!“

Doktor zčervenal a odkvapil do druhého pokoje.

„Jak vidíš, doktor nechce přijati tvou omluvu!“ pokračoval předseda. Chce, abys netoliko slovy, ale skutky dal na jevo svou lítost. Slibuješ, že od dnešního dne budeš poslouchati a vésti střízlivý život?“

„Slibuji,“ zabručel zamračeně ranhojič.

„Měj se na pozoru! Chraň tě Bůh! V jediném okamžiku přijdeš o místo! Stane-li se co. nepros o milost. Nu, jdi domů.“

Pro ranhojiče, jenž smířil se již se svým neštěstím, tento náhlý obrat věci byl neočekávaným překvapením. Zbledl dokonce radosti. Chtěl cosi říci a napřáhl ku předu ruku, ale nepromluviv slova, tupě se usmál a odešel.

„Toť vše!“ pravil předseda. „Nějakého přelíčení není třeba.“

Oddechl si ulehčeně a s takovou tváří, jako by vykonal právě neobyčejně obtížnou a důležitou věc, prohlédl si samovar a sklenice a mna si ruce, pravil:

„Blaženi smiřovatelé . . . Nalij mně skleničku, Lášo. Ostatně, dej dříve předložiti nějakou zákusku. Také vodku.“

„Pánové, toť nemožné!“ pravil doktor, vstoupiv do jídelny, dosud červený a lomě rukama. „Toť . . . toť komedie! Toť hanebné! Nemohu. Raději dvacetkrát se dám žalovati, nežli abych řešil otázky tak fraškovitě. Ne, nemohu!“

„Čeho si přejete?“ ušklíbl se na něho předseda. „Mám ho vyhnat? Prosím, vyženu ho.“

„Ne nevyhánějte ho . . . Nevím čeho si přeji, ale takto chovati se k životu, pánové . . .

Ach. Bože můj! Toť trapné!“

Doktor stal se nervosním a začal hledati svůj klobouk, ale nenaleznuv ho, klesl vysílen do křesla.

„Toť hanebné!“ opakoval.

„Můj drahý,“ zašeptal smířící soudce, „částečně vám nerozumím, abych tak řekl . . . Vždyť jste v této věci vinníkem! Mazati přes tvář na konci devatenáctého století

26 Drobné povídky

— toť jak připustíte, nemístné . . . On jest sice ničemou, ale sám uznáte, že jednal jste neopatrné . .

„Zajisté!“ souhlasil předseda.

Byla přinesena vodka a zákusky. Při odchodu jako stroj vypil doktor sklenku a snědl nakládané rajske jablíčko. Když vracel se domů do nemocnice, myšlenky jeho byly zataženy mlhou, jako tráva za podzimního jitra.

„Což pak jsem,“ myslel si, „v posledním týdnu tolik toho vytrpěl a uvážil pouze proto, aby všechno skončilo tak nepěkně a hanebně! Jak jest to hloupé! Jak jest to hloupé!“

Styděl se, že do soukromé otázky vmísil cizí lidi, styděl se za slova, která pronesl před těmito lidmi, za vodku, kterou vypil ze zvyku pit a jíst, styděl se za svůj nechápající, nehluboký rozum . . . Vrátiv se do nemocnice, začal ihned obcházet sály. Ranhojič točil se kolem něho, chodě měkce jako kocour a měkce odpovídal na otázky . . . Ranhojič, Rusalka i ošetřovatelky se tvářily, jakoby se, nebylo nic přihodilo a všechno chodilo znamenitě. Sám doktor namáhal se všemožně, aby zdál se lhostejným. Poroučel, zlobil se a žertoval s nemocnými, ale v, mozku stále mu vířilo:

„Jak jest to hloupé, hloupé, hloupé . .

Kněžna.

Do velikých, tak zvaných „Červených vrat“ N-ského mužského kláštera vjel kočár, tažený čtyřmi vykrmenými, pěknými koňmi; mnichové a novicové, stojící v zástupu u klášterní budovy, již z dálky dle kočího a koní poznali v dámě, sedící v kočáře, svou dobrou známou, kněžnu Věru Gavrilovnu.

Stařec v livreji seskočil s kozlíku a pomohl kněžně vystoupiti z kočáru ; tato zdvihla černý závoj a pomalu přistoupila ke všem mnichům, aby jí požehnali; potom přívětivě kývla na novice a zaměřila do pokojů.

„Nu, což, stýskalo se vám po vaší kněžně ?“ pravila k mnichům, kteří přinášeli její věci. „Nebyla jsem u vás celý měsíc. Přijela jsem a proto nyní podívejte se na svou kněžnu. A kde jest otec archimandrit? Výborný, výborný to stařec! Musíte býti na to hrdými, že máte takového archimandrita.“

Když vstoupil archimandrit, kněžna nadšeně vzkřikla, skřížila na prsou ruce a přistoupila k němu, aby jí požehnal.

„Ne, ne! Dovolte, abych vám políbila ruku !“ pravila, berouc ho za pravici, a vášnivě třikráte ji políbivši. „Jak jsem ráda, že vás konečně zase vidím, svátý otče! Vy jste snad zapomněl na svou kněžnu, já však v duchu každým okamžikem žila jsem ve vašem milém klášteře. Jak jest zde u vás hezky? V tomto životě pro Boha, vzdáleném

28 Drobné povídky

marnosti světské, jest zvláštní půvab, svatý otče, jejž cítím celou svou duší, který však slovy nedovedu vyjádřiti!“

Kněžně zčervenaly tváře a vystoupily slzy. Mluvila bez únavy, vřele, při čemž archimandrit, stařec sedmdesátiletý, vážný, nepěkný a nesmělý, mlčel a jen chvílemi prohodil cosi přerývaně a po vojensku:

„Ano, tak jest, vaše jasnosti . . . poslouchám . . . rozumím . . .“

„Ráčila jste zavítati k nám na dlouho?“ tázal se.

„Dnes přenocuji u vás, zítra pak pojedu ke Klaudii Nikolajevně, s kterou jsem se již dlouho neviděla; pozejtří vrátím se zase k vám a ztrávím zde tři až čtyři dny. Chci si zde u vás odpočinouti duši, svatý otče . . .“

Kněžna ráda navštěvovala N-ský klášter. V posledních dvou letech oblíbila si toto místo a přijížděla tam skoro každého letního měsíce a žila zde dva i tři dny, někdy i týden. Nesmělí novicové, ticho, nízké stropy, vůně cypřiše, skromné zákusky a laciné záclony na oknech — to vše ji dojímal, činilo zbožnou a povzbuzovalo k hloubání a dobrým myšlenkám. Stačilo jí, když ztrávila v klášterních pokojích půl hodiny a již začalo se jí zdáti, že jest také nesmělou a skromnou, že též ona voní cypřišem: minulost odcházela kamsi daleko. ztrácela svou cenu a kněžna začala se domnívati, že při svých 29 letech velice jest podobnou starému archimandritovi, že ona rovněž tak jako on není zrozenou pro bohatství, pro pozemskou velikost a lásku, ale pro život tichý, skrytý před světem, pochmurný jako mnišské cely . . .

Stává se, že do tmavé cely postícího se mnicha, pohroženého v modlitby, náhle a neočekávaně vnikne paprsek nebo posadí se u okna cely ptáček a zapěje svou píseň; přísný mnich mimovolně se usměje a z jeho hrudi, rmoutící se těžce pro hříchy, najednou vytryskne jako potok tichá, čistá radost. Kněžně se zdálo, lže přinášela s sebou z venku rovněž takovou útěchu, jako jest sluneční paprsek nebo ptáček. Její přívětivý a veselý úsměv, tichý pohledl, hlas, žerty a vůbec celá ona, maličká, dobře složená, mající na sobě jednoduchý černý oblek, svým objevením se musila probouzeti v prostých a přísných mužích pocit zbožnosti a radosti. Každý, jenž podíval se na ni, musil si myslet: „Bůh seslal nám anděla.“ A cítíc, lže každý mimovolně obírá se podobnými myšlenkami, usmívala se ještě přívětivěji a snažila se podobati se ptáčkovi.

Když se napila čaje a odpočinula si, vyšla si na procházku. Slunce právě zapadlo. Od klášterních záhonů zavála na kněžnu vonná vláha právě zalité rezedy a z dálky zalétal sem tichý zpěv mužských hlasů, které z dálky zdály se velice příjemnými a smutnými. Konaly se právě nešpory. V tmavých oknech, kde tiše mrkaly ohníčky lampiček, v stínech, v postavě starého mnicha, sedícího u dveří chrámových pod sv. obrazem s miskou, bylo napsáno tolik naprostého klidu, že kněžně bylo z jakési příčiny do pláče.

A za vraty, v stromořadí mezi zdí a břízami, kde stojí lavice, byla již úplná tma.

30 Drobné povídky

Vzduch temněl stále rychleji a rychleji . . . Kněžna prošla se stromořadím, posadila se na lavičku a zamyslíla se. Přemýšlela o tom, jak bylo by hezkým, kdyby usadila se na celý život v tomto klášteře, kde život jest tichý a klidný jako letní večer; ráda by úplně zapomněla na nevděčného a zhýralého knížete, na své obrovské jmění, na věřitele, kteří každodenně ji znepokojují, na své neštěstí a na panskou Dašu, která dnes ráno měla drzý výraz v tváři. Hezké by bylo, kdyby mohla po celý svůj život seděti zde ha lavičce a dívati se skrze kmeny bříz, jak dole pod horou v kotoučích valí se večerní mlha, jak daleko a daleko nad (lesem v podobě černého oblaku, podobného závoji, letí na nocleh mandelíci, jak dva novicové — jeden na kropenatém koni, druhý pěšky — shánějí koně k nočnímu odpočinku a těšíce se svobodě, dovádějí jako malé děti; jejich mladistvé hlasy jasně rozléhají se v nehybném vzduchu, a možno postřehnouti každé slovo. Jest hezké seděti a naslouchati tichu: brzy vítr zaduje a zachvěje vrcholky bříz, brzy žába zašelestí v loňském listí, brzy za zdí hodiny na zvonici odbijou čtvrt... Ráda by zde seděla nehybně, poslouchala a stále jen přemýšlela a přemýšlela . . .

Kolem prošla stařena s brašnou. Kněžna si pomyslela, že bylo by hezké, kdyby zastavila tuto stařenku a řekla jí něco přívětivého, povzbuzujícího a pomohla ji .. . Avšak stařena ani jednou se neohlédla a zašla za roh.

Po chvíli v stromořadí objevil se vysoký muž se šedou bradou a v .slaměném klobouku. Přiblíživ, se ku kněžně, sňal klobouk a uklonil se a dle veliké lysiny a ostrého,

zahnutého nosu kněžna poznala v něm doktora Michajla Ivanovice, jenž před pěti lety sloužil u ní v Duhovkách. Upamatovala se, že kdosi jí řekl, že loňského roku zemřela tomuto doktorovi žena, i zachtělo se jí potěšili ho a vysloviti mu svůj soucit.

„Doktore, vy mne patrně nepoznáváte?“ tázala se, přívětivě se usmívajíc.

„Ne, kněžno, poznal jsem vás,“ pravil doktor, sňav ještě jednou klobouk.

„Nu, děkuji vám; neboť jsem si již myslela, že zapomněl jste na svou kněžnu. Lidé pamatují si dobře své nepřátele, ale na přátele zapomínají. Také vy přijel jste sem se pomodlit?“

„Přenocuji zde každé soboty v služebních záležitostech. Léčím zde.“

„Nu, jak se máte?“ tázala se. kněžna vzdychlajíc. „Slyšela jsem, že zemřela vám manželka ! Jaké to neštěstí!“

„Ano, kněžno, pro mne jest to velikým neštěstím.“

„Co dělat! Musíme s pokorou snášeti neštěstí. Bez vůle Prozřetelnosti ani jediný vlas nepadne s hlavy člověka.“

„Ano, kněžno.“

Na přívětivý, tichý úsměv kněžny a její vzdechy doktor odpověděl chladně a suše: „Ano, kněžno.“ Také výraz jeho tváře byl chladný a suchý.

„Co bych mu ještě řekla?“ pomyslela si kněžna.

„Jak dlouho tomu, co jsme se neviděli!“ pravila. „Pět let! Co vody uplynulo za této doby do moře, co stalo se

32 Drobné povídky

změn, že jest až hrozno na to pomyslet! Jak víte, provdala jsem se — a z hraběnky stala jsem se kněžnou. A již jsem se také s mužem rozešla.“

„Ano, slyšel jsem.“

„Mnoho poslal mně Bůh zkoušek! Bezpochyby jste také slyšel, že jsem skoro na mizině. Pro dluhy mého nešťastného muže prodali mně Duhovky, Kirjakovo i Sofjino. Zbylo mně pouze Baranovo a Michalcevo. Jest hrozno podívati se zpět: co změn, různých neštěstí a chyb!“

„Ano, kněžno, mnoho chyb.“

Kněžna byla poněkud zmatená. Zнала své chyby; všechny byly do takové míry intimními, že jen ona mohla o nich přemýšlet a ml u viti o nich.

Nedovedla se přemoci a otázala se:

„Jaké chyby máte na paměti?“

„Zmínila jste se o nich — tedy je znáte,“ odpověděl doktor a usmál se . . „Nač o nich mluvit!“

„Jen mluvte o nich, doktore. Budu vám velice vděčnou! Prosím, nemějte ke mně nijakých ohledů. Ráda slyším pravdu.“

„Nejsem vaším soudcem, kněžno.“

„Že nejste mým soudcem? Z tónu, kterým mluvíte, vychází na jevo, že něco víte. Mluvte!“

„Když si toho přejete, budiž. Jen že, bohužel, nedovedu mluvit a není mně vždy možno porozumět.“

Doktor chvíli přemýšlel a potom začal:

„Chyb bylo mnoho, největší z nich však dle mého náhledu byla všeobecný duch, který . . . který panoval

na všech vašich statcích. Jak vidíte, nedovedu se dobře vyjádřit. Hlavní vaší chybou jest — neláska a odpor k lidem, jež bylo možno cítiti ve všem. Na tomto odporu zbudován byl u vás celý systém životní. Odpor k lidskému hlasu, k tvářím, týlům, krokům, zkrátka ke všemu, co tvoří člověka. U všech dveří a schodů stojí vykrmení, hrubí a leniví hajduci v livrejích, aby nevpuštěli do domu nenáležitě oděných lidí; v předsíni stojí stolice s vysokými lenochy, aby při plesu a za návštěv lokajové nepomazali svými týly čalouny na zdích; ve všech pokojích jsou tlusté koberce, aby nebylo slyšeti lidských kroků; každému vstupu jícimu povinně se oznamuje, aby mluvil pokud možno tiše a aby nemluvil to, co mohlo by míti nepříjemný vliv na obrazotvornost a nervy. A ve vašem kabinetě nepodávají ruky člověku a nevyzvou ho, aby se posadil, zrovna tak,, jako nyní ruku jste mně nepodala a nepozvala jste mne, abych se posadil ..

„Prosím, libo-li!“ pravila kněžna podávajíc mu ruku a usmí vají se. „Skutečně, nestojí za to zlobiti se k vůli takovým malichernostem ..“

„Což pak se zlobím zasmál se doktor, ale ihned vzplanuti, sňal klobouk a mávaje jím,, pokračoval vřele: „Abych upřímně se přiznal, již čekal jsem na příležitost, abych mohl vám říci všechno, všechno... To jest, chci říci, že díváte se na všechny lidi jako Napoleon, jako na maso pro děla. Avšak Napoleon měl aspoň nějakou ideu, vy však kromě odporu nemáte ničeho!“

34 Drobné povídky

„Já že chovám odpor k lidem?!“ usmála se kněžna, krčíc udiveně rameny. „Já!“.

„Ano, vy! Chcete fakty? Prosím! V Michajlcevě u vás živí se almužnou tři yaši bývalí kuchaři, kteří oslepli ve vašich kuchyních od žáru v peci. Vše, co jest na desítkách tisíc vašich desetin zdravého, silného a pěkného, všechno vzala jste vy a vaši příživníci za hejduky, lokaje a kočí. Všechny tyto dvounohé živé bytosti byly vychovány v lokajství, překrmily se, zhruběly a ztratily jedním slovem podobenství boží... Mladí medikové, agronomové, učitelové a vůbec inteligentní pracovníci byli odtrhávání od práce, od čestné práce a byli nuceni k vůli kousku chleba účastniti se různých loutkových komedií, při nichž cítí stud každý slušný člověk! Mnohý mladý muž slouží sotva tři roky, a již stává se licoměrníkem, lichotníkem, pletichářem. .. Jest to hezké? Vaši správcové, tito podlí vyzvědači, všichni ti Kazimírové a Kajetánové prohánějí se od rána do noci po desítkách tisíc desetin a aby se vám zavděčili, snaží se stáhnouti s jednoho vola tři kůže. Dovolte, mluvíím bez systému, ale to nevadí! Prostý lid nepovažujete za lidi. I ty knížata, hrabata i arcibiskupy, kteří přijíždějí k vám, zvete pouze jako dekorací a ne jako živé lidi. Avšak hlavní, hlavní, co mne nejvíce pobuřuje, jest, že, aokoliv máte přes půl millionu jmění, přece nevykonala Jste pro lidi ničeho, zhola ničeho!“

Kněžna seděla zde udivená, poděšená a uražená, nevědouc, co by řekla a jak by se měla chovali. Ještě nikdy nebylo s ní mluveno takovým tónem.

Nepříjemný, zlostný hlas doktora a jeho neohrabaná, zajímavá řeč vyvolávaly v jejích uších a hlavě ostrý, bušivý zvuk; potom začalo se jí zdát, že gestikulující doktor bije ji svým kloboukem do hlavy.

„Není pravda!“ pravila tiše a prosebným hlasem. „Pro lidi vykonala jsem mnoho dobrého, vy sám to dobře víte!“

„Ba věru!“ zvolal doktor. „Což pak dosud považujete svou dobročinnou činnost závažnou a užitečnou a ne za loutkovou komedii? Vždyť byla to komedie od počátku do konce, byla to hra na lásku k bližnímu, nejotevřenější hra, které rozuměly dokonce i děti a hloupé ženy! Na př. ta vaše útulna pro opuštěné stařeny, v níž ustanovila jste mne za jakéhosi vrchního lékaře, sama pak byla jste čestnou patronkou. Oh, Bože můj, jaký to byl milý ústav! Vystavěla jste dům s parketovými podlahami a s větrnou korouhvičkou na střeše, sebrala jste po vesnicích deset stařen a přiměla jste je, aby spály pod houněmi, na prostěradlech z holandského plátna a jedly kandysový cukr.“

Doktor zlomyslně prskl do klobouku a pokračovali rychle zajíkaje se:

„Byla to hra! Nižší dozorcové útulny zavírali na zámek houně a prostěradla, aby stařeny je nešpinily: ať spí, čertovy žebračky, na podlaže! Stařena nesměla ani na postel si sednouti, ani sukni natáhnouti, ani po hladké parketové podlaže se projiti. Všechno bylo uchováváno pro parádu, a skrýváno bylo před stařenami jako před zlodějkami, stařeny pak tiše živily se a odívaly almužnou a

36 Drobné povídky

dnem i nocí prosily Boha, aby mohly co nejdříve dostat se z tohoto vězení a z dosahu spásonosných názorů vykrmených ničemů, jimž svěřila jste dozor nad stařenami. A co dělali vyšší dozorcové? Jest to skutečně nejvýš zábavné! Takž dvakrát za týden, večer, přijíždí třicet pět tisíc kurýrů a oznamují, že zítra kněžna, t. j. vy, navštívíte útulnu. Znamená to, že musím zítra opustiti nemocné, obléci se a jeti na parádu. Dobře, přijedu. Stařeny jsou čisté a nově oblečeny, stojí v řadě a čekají. Kolem nich chodí bývalá gannisonní krysa — dozorce se svým sladkým, klepařským úsměvem. Stařeny zívají a ohlížejí se kolem sebe, ale bojí se reptati. Čekáme. Přijede mladší správce. Po něm za pul hodiny starší správce, pak vrchní pokladník, potom kdosi ještě jiný a tak dále bez konce! Všichni mají tajemné, slavnostní tváře. Čekáme, čekáme, přešlapujeme s nohy na nohu, díváme se na hodiny — vše to v hrobovém mlčení, protože všichni nenávidíme se krutě mezi sebou. Mine hodina, mine druhá, konečně objeví se v dálce kočár a . . . a . . .“

Doktor zaléval se jasným smíchem a pravil pak tenoučkým hláskem :

„Vystoupíte z kočáru a staré čarodějnice na komando gannisonní krysy začínají pěti: „Jak slavný náš Bůh na Sioně, nemůže jazyk vvslovit. . . Není to zlé?“

Doktor chechtal se basem a máchnul rukou, jako by chtěl ukázati, že pro smích nemůže pronést ani jediného slova. Smál se těžce, ostře, s pevně zaťatými zuby, jako se smějí nedobří lidé a z jeho tváře ,a jeho planoucích,

poněkud zlomyslných očí, bylo možno seznati, že hluboce opovrhoval kněžnou, útulnou i stařenami. Ve všem, co tak neuměle a hrubě vypravoval, nebylo ničeho ani směšného, ani veselého, ale smál se s rozkoší, ba dokonce s radostí.

„A škola?“ pokračoval, těžce dýchaje od smíchu. „Pamatujete se, jak sama chtěla jste učit selské děti? Patrně jste je velmi dobře učila, jelikož brzy všichni hoši se rozutekli, takže potom bylo nutno je bít a najímati za peníze, aby chodili k vám. A pamatujete se, jak chtěla jste vlastnoručně krmiti cucáčkem nemluvnata, jichž matky pracují na poli? Chodila jste po vesnici a plakala, že nemáte těchto nemluvnat po ruce, jelikož všechny matky vzaly je s sebou. na pole. Potom starosta přikázal, aby matky střídavě ponechávaly vám své děti pro zábavu. Podivná věc! Všichni utíkali před vašimi dobročinnými skutky jako myši před kocourem! A proč? Příčina jest jednoduchá! Neutíkali proto, že náš lid jest

nevědomý a nevděčný, jak jste vždy říkala, ale proto, že ve všech vašich úmyslech — odpusťte mně tento výraz — nebylo ani za jediný groš lásky a milosrdenství! Měla jste pouze jedinou touhu — baviti se živými loutkami a nic více . . . Kdo nedovede rozeznati lidi od krajíce chleba, ten nemá zabývati se dobročinností. Ubezpečuji vás, že mezi lidmi a krající chleba jest veliký rozdíl!“

Kněžně hrozně bušilo srdce; v uších jí hučelo a ustavičně se jí zdálo, že doktor tluče ji svým kloboukem do hlavy. Doktor mluvil rychle, ohnivě a nepěkně, se zajíkáním a přílišnou gestikulací. Kněžna byla si pouze

38 Drobné povídky

toho vědoma, že mluví s ní hrubý, nevzdělaný, zlý a nevďečný člověk, co však chce od ní a o čem mluví —nechápala..

„Odejděte!“ pravila plačtivým hlasem, zdvihnuvši ruce vzhůru, aby zakryla svou hlavu před doktorovým kloboukem. „Odejděte !“

„A jak zacházíte se svými služebníky!“ bouřil dále doktor. „Ani za lidi je nepovažujete a zacházíte s nimi jako s nejhoršími taškáři. Dovolte na př., abych se vás zeptal, proč propustila jste mne ze služby? Sloužil jsem deset let vašemu otci a potom vám poctivě, neznaje ani svátků a dovolené, získal jsem si lásky všech na sto verst kolem a najednou jednoho překrásného dne bylo mně oznámeno, že již více nesloužím! Proč? Až do dnešního dne to nevím! Já, doktor medicíny, šlechtic, student moskevské university a otec rodiny, byl jsem tak nepatrným tvorem, že bylo možno mne vyhnati bez udání příčin! Jaké pak ohledy se mnou! Slyšel jsem potom, že má manželka bez mého vědomí tajně došla k vám třikráte, aby prosila za mne, ale vy jste ji ani jednou nepřijala. Povídá se, že plakala v předsíni. A to nikdy neodpustím jí, nebožce! Nikdy !“

Doktor umlkl a stiskl zuby, napjatě přemýšleje, co by řekl ještě hodně nepříjemného a mstivého. Vzpomněl si na cosi jeho zamračená, chladná tvář najednou zazářila.

„A což ten váš poměr k tomuto klášteru !“ pokračoval vášnivě. „Nikdy jste nikoho nešetřila a čím světlejší bylo místo, tím větší měl naděje, že dostane na ořechy od

Vašeho milosrdenství a andělské mírnosti. Proč sem jezdíte? Dovolte, abych se vás zeptal, co hledáte zde u mnichů? Co vám Hekuba a vy Hekubě? Jest to zase jen zábava, hra, posmívání lidstvu a nic více. V klášterního Boha nevěříte, jelikož máte v srdci svého vlastního Boha, k němuž dopracovala jste se svým vlastním rozumem na spiritických seancích: na církevní obřady díváte se s patra, na mši a na nešpory neohodíte a spíte do poledne; proč sem tedy jezdíte?... Chodíte do cizího kláštera se svým Bohem a myslíte si, že klášter považuje to za obzvláštní čest pro sebe! Jakž by ne! Zeptejte se „mezi jiným, co stojí mnichy vaše návštěvy? Přijela jste sem dnes večer, ale již před třemi dny byl zde jízdní posel, vyslaný ze statku si oznámením, že chystáte se sem. Včera po celý den chystali vám pokoje a čekali. Dnes přijela přední hlídka — drzá panská, která ustavičně běhá po dvoře, hlučí, obtěžuje otázkami a dává rozkazy; nemohu to snést! Dnes celý den mnichové stáli na stráži: vždyť kdyby vás neuvítali s náležitými poctami, bylo by zle! Arcibiskupovi byste si stěžovala! „Mne, vaše eminencí, mniši nemají rádi. Nevím, čím jsem je pohněvala. Pravda, jsem velikou hříšnicí, ale jsem: při tom tak nešťastnou!“ Již jeden klášter dostal k vůli vám důtku. Archimandrit, pracovitý a učený muž., nemá ani jediné svobodné minuty, vy však každým okamžikem voláte ho do svých pokojů. Nemáte žádné úcty ani k stáří, ani k hodnosti. Dobře by ještě bylo, kdybyste učinila klášteru nějaký větší

40 Drobné povídky

dar, ale to jest hanebné, že za celou tu dobu mnichové nedostali od vás ani sto rublů !“

Když kněžnu znepokojovali, nechápali ji a uráželi ji, a když nevěděla, co má mluvit a dělati, obyčejně začala plakati. Také nyní konečně zakryla si tvář a začala plakati tenkým, dětskými hláskem. Doktor najednou umlkl a podíval se na ni. Tvář její ztemněla a stala se drsnou.

„Odpusťte mně., kněžno,“ pravil temně. „Poddal jsem se zlému citu a zapomněl jsem se. Není to hezké.“

A zmateně zakašlav a zapomenuv nasaditi si klobouk, rychle odešel od kněžny.

Na nebi mihaly se již hvězdy. Bezpochyby na druhé straně obzoru vycházel měsíc, jelikož obloha byla průzračná, jasná a něžná. Podél bílé klášterní zdi tiše poletovali netopýři.

Hodiny pomalu odbily tři čtvrti nějaké hodiny, patrně desáté. Kněžna vstala a tiše zaměřila ke vratům. Cítila se uraženou a plakala; zdálo se jí, že i stromy, hvězdy a netopýři j.i litují; také hodiny byly melodicky pouze proto, aby jí vyslovily svůj soucit. Plakala a přemýšlela o tom, že učinila by nejlépe, kdyby na celý život odebrala se do kláštera: za tichých letních večerů procházela by se sama v stromořadí, uražená, nepochopená lidmi a jediný Bůh a hvězdnatá obloha viděli by slzy trpitelky. V kostele dosud ještě modlili se nešpory. Kněžna se zastavila a naslouchala zpěvu; jak pěkně rozléhal se tento zpěv v

nehybném, temném vzduchu! Jak sladce se při tomto zlpěvu trpí a pláče!

Když přišla ,do svých pokojů, podívala se do zrcadla na svou uplakanou tvář a nalíživši se, posadila se k večeři. Mnichové věděli, že má ráda marinovanou sterleď, drobné hříbky, malaga a obyčejný medový perník, po němž cítiti jest cypřiš a proto pokaždé, kdykoliv přijela, bylo jí všechno to předloženo. Pojídajíc hříbky a zapíjejíc je mabagem, kněžna přemýšlela o tom, jak bude jednou přivedena na mizinu a opuštěna, jak všichni její správcové, účetní, písaři a panské, pro něž tak mnoho vykonala, ji zradí a začnou jí dělati hrubosti, jak všichni lidé, co jest jich na zemi, budou ji napadali, spílali a vysmívati se jí; ona zřekne se svého knížecího titulu, přepychu i společnosti, odejde do kláštera a

nikomu neřekne ani jediného slova výčitky; bude se modliti za své nepřátele a pak všichni najednou ji pochopí, přijdou k ní, aby ji prosili za odpuštění, ale bude již pozdě . . .

Po večeři poklekla v koutě pod svatým obrazem a přečtla dvě kapitoly z evangelia. Potom panská ustlala jí postel a ulehla k odpočinku. Protahujíc se pod bílou pokrývkou, sladce a hluboce si vzdychla, jako vzdychává se po pláči, zavřela oči a začala usínati . . .

Ráno se probudila a podívala se na své hodinky : bylo půl desáté. Na koberci kolem postele táhl se úzký, jasný pruh světla od paprsku, který šel od okna a lehce osvětloval komnatu. Za černou záclonou na okně bzučely mouchy.

42 Drobné povídky

„Jest ještě záhy!“ pomyslíla si kněžna a zavřela oči. Protahujíc se a hovíc si v posteli, vzpomněla si na včerejší setkání s doktorem a na všechny ty myšlenky, s kterými včera usnula; upamatovala se, že jest nešťastnou. Potom si vzpomněla na muže, žijícího v Petrohradě, na správce, doktory, sousedy a známé úředníky . . Dlouhá řada známých mužských tváří přeletěla v její obrazotvornosti. Usmála se a pomyslíla si, že kdyby tito lidé dovedli vniknouti do její duše a pochopili ji, všichni leželi by jí u nohou . . .

Ve tři čtvrtě na dvanáct zavolala panskou.

„Chci se obléknouti, Dašo,“ pravila temně. „Dříve však jděte a řekněte, aby zapřáhli koně. Chci jeti ke Klaudii Nikolajevně.“

Když vyšla z pokojů, aby se posadila do kočáru, přimhouřila oči před jasným denním světlem a zasmála se spokojeností: den byl neobyčejně krásný! Prohlížeje si přimhouřenýma očima mnichy, kteří shromáždili se u křídla klášterní budovy, aby ji vyprovodili, přívětivě zakývala hlavou a pravila:

„S Bohem, drazí přátelé! Na shledanou pozejtří!“

Byla příjemně překvapena, když mezi mnichy spatřila také doktora. Tvář jeho byla bledou a přísnou.

„Kněžno,“ pravil snímaje klobouk a provinile se usmívaje, „již dávno zde na vás čekám. Pro Boha, odpusťte mně . . . Včera dal jsem se uchvátiti nepěknou mstivostí a namluvil jsem vám mnoho . . . hloupostí. Zkrátka řečeno, prosím za odpuštění.“

Kněžna přívětivě se usmála a natáhla k jeho rtům ruku. Políbil ruku a zčervenal.

Snažíc se nápodobiti ptáčka, kněžna vklouzla do kočáru a pokynula hlavou na všechny strany. Na duši bylo, jí veselo, jasno i teplo a sama cítila, že její úsměv jest neobyčejně přívětivý a měkký.

Když kočár zahrčel ke vratům a potom ujížděl po zaprášené silnici kotlem chatrčí a sadu, kolem dlouhých čumáckých vozů a poutníků, ubírajících se v řetězích do kláštera, stále ještě přimhuřovala oči a měkce se usmívala. Přemýšlela o tom, že není větší rozkoše, jako vnášeti s sebou všude teplotu, světlo a radost, odpouštěti urážky a přívětivě usmívati se na nepřátele. Mužící, s nimiž se setkala, ukláněli se jí, kočár měkce hrčel a pod koly valila se oblaka prachu, unášená větrem na zlaté žito, Kněžně se zdálo, že tělo její nehoupe se na poduškách kočáru, ale na oblacích a že ona sama podobá se lehkému, průzračnému obláčku ...

„Jak jsem šťastnou!“ šeptala zavírajíc oči. „Jak jsem šťastnou!“

Neštěstí.

Ředitele městské banky Petra Semenyče, účetního, jeho pomocníka a dva členy odvedli v noci do vězení. Druhého dne po poplachu kupec Avdějev, člen revisní komise banky, seděl s přáteli ve svém krámě a pravil:

„Bylo tak patrně Bohu libo. Člověk osudu svéinu neujde. Dnes na př. pojídáme kaviár a zítra, nežli se nadějeme — vězení, žebrácká mošna a třeba i smrt. Všechno jest možné. Vezměmež třeba na př. Petra Semenyče . . .“

Hovořil a mhouřil svá opilá očka, při čemž jeho, přátelé vyprazdňovali sklenky, jedli kaviár a poslouchali. Vyličiv ostudu a bezmocnost Petra Semenyče, jenž ještě večera byl mocný a všemi vážený, Avdějev pokračoval se vzdechem:

„Ozývají se kočce slzy myšky. Patří jim to, darebákům! Když dovedly krásti, slepičí děti, ať nyní zodpovídají se z toho.“

„Měj se na pozor, Ivane Danilyči, aby také tobě něčeho se nedostalo,“ podotkl jeden z přátel.

„Zač pak?“

„Za tohleto. Tam ti loupili, ale co dělala revisní komise? Podpisoval jsi zajisté účty?“

„Eh, což pak jest to snadná věc?“ usmál se Avdějev. „Podpisoval! Přinášeli účty ke mně do krámu a já jsem je

46 Drobné povídky

podpisoval. Což pak tomu rozumím ? Podpisu všechno, cokoliv se mně předloží. Napiš hned, že, jsem člověka zavraždil a já to podpisu také. Nemám k prohlížení času a také bez brejlí nevidím.“

Pohovořivše o krachu banky a o osudu Petra Semenyče, Avdějev a jeho přátelé zašli na pirohy, k známému, jehož, žena tohoto dne slavila své jmeniny. Na jmeninách všichni hosté mluvili jen o^ krachu banky. Avdějev rozohňoval se ze všech nejvíce a tvrdil, že on již dávno tušil tento krach a, že již před dvěma roky věděl, že v bance není všechno úplně v pořádku. Mezitím, co pojídali pirohy, popisoval deset protizákonných manipulací, jež byly mu známy.

„Když jste to věděl, proč jste to neudal ?“ tázal se ho důstojník, jenž byl také na jmeninách.

„Nevěděl jsem to jen sám, ale vědělo to celé město,“ usmál se Avdějev. „Není. také času k chození po soudech. Co, s nimi!“

Odpočinuv si po pirohách, naobědval se a ještě jednom si odpočinul; potom odebral se na nešpory svého kostela, jehož byl starostou : po nešporech šel zase na jmeniny a až k samotné půlnoci hrál preferanc. Patrně bylo všechno v pořádku.

Když, po půlnoci Avdějev vrátil, se domů, kuchařka, jež otevřela mu dvěře, byla bledá a pro chvění se nemohla promluvit ani jediného slova. Jeho žena, Jelizaveta Trofimovna, vykrmená, drsná stařena, s rozpuštěnými šedivými vlasy, seděla v sále na pohovce, třásla se celým

tělem a jako opilá bezmyšlenkovitě mrkala očima. Kolem ní pobíhal se sklenicí v ruce, také bledý a nejvýš rozrušený, její nejstarší syn, gymnasista Vasilij.

„Co se stalo?“ tázal se Avdějev a zlostně podíval se na pec. (Jeho rodina měla často bolení hlavy od kouře.)

„Právě byl zde vyšetřující soudce s policií,“ odpověděl Vasilij. „Konaíli prohlídku.“

Avdějev rozhlédl se kolem sebe. Stoly, pohovky a skříně — vše mělo na sobě stopy nedávné prohlídky. Avdějev stál chvíli bez pohnutí, potom všecihny jeho vnitřnosti se zatřáslly a staly se těžkými, levá noha ztonula a on sám, nemoha odolati třesení, ulehł na pohovku s tváří dolů; slyšel, jak převracely se mu vnitřnosti a jak neposlušná levá noha bubnovala na lenochu pohovky.

Asi ve třech minutách rozpomněl se na celou svou minulost, ale nenašel ani jediné takové viny, která zasloužila by pozornosti soudních úřadů...

„Jsou to jen hlouposti,“ pravil vstávaje. „Byl jsem patrně očerněn. Bude nutno podati zítra stížnost, aby mně dali pokoj ..“

Druhého dne ráno, po bezsenné noci, Avdějev jako obyčejně odebral se do svého krámu. Kupující přinesli mu zprávu, že minulé noci státní návladní poslal ještě do vězení pomocníka ředitelova a zapisovatele banky. Zpráva tato neznepokojila Avdějeva. Byl přesvědčen, že byl očerněn a že podá-li dnes stížnost, vyšetřující soudce dostane důtku za včerejší soudní prohlídku.

O desáté hodině zaskočil do budovy zemské správy k

tajemníkovi, jenž byl jediným vzdělaným mužem v celé zemské správě.

„Vladimíre Štěpanyši. co to za modu?“ začal, shýbnuv se k uchu, tajemníkovi. „Lidé kradli, ale co mne po tom? Milý člověče,“ zašeptal. „y noci vykonali u mne soudní prohlídku! Na mou duši... Zbláznili se nebo co?“

Proč nenechají mne na pokoji ?“

„Když někdo chce míti pokoj, nesmí býti beranem,“ odpověděl klidně tajemník. „Dříve má člověk se podívati, nežli něco podpise ..“

„Nač se dívat? Kdybych nahlédl do těchto účtů třeba tisíckrát, přece ničemu neporozumím. Rozumím jim starého čerta! Jakým pak jsem účetním? Mně účty předkládali a já je podpisoval.“

„Dovolte. Kromě toho vy i celá komise jste velice zkompromitováni. Vzal jste z banky bez všeliké záruky 19.000 rublů.“

„Vůle tvá, Hospodine !“ divil se Avdějev. „Což pak jsem já sám dlužen? Platím úroky a dluh zaplatím. Bůh s tebou ! A kromě toho, abychom řekněme, soudili svědomitě, — což pak já sám vzal jsem tyto peníze? Mně strčil je Petr Semenyč. Vezmi si je, pravil, vezmi. Nevezmeš-li je, pravil, znamená to, že nám nedůvěřuješ a straníš se nás. Vezmi je, pravil a vystav otcí mlýn. Takž jsem je vzal.“ „Nu, tak vidíte: talk mohou souditi pouze děti a berani. V každém však případě, seňore, zbytečně se rozčilujete. Soudu se ovšem nevyhnete, ale budete bezpochyby uznán za nevinna.“

Lhostejnost a klidný tón tajemníkův účinkovaly na Avdějeva spokojujícím. způsobem. Vrátiv se do krámu a zastav tam přátele, začal zase pít, přikusovati kaviár a rozumovati. Zapomněl již skoro na soudní prohlídku a znepokojovala ho pouze jediná okolnost, které nemohl si nepovšimnouti: jaksi podivně ztrnula mu levá noha a žaludek úplně mu nezavařoval.

Večer téhož dne osud vypálil po Avdějovu ještě jednu ohlušující ránu: při mimořádném zasedání obecního zastupitelstva všichni bankéři, mezi nimi také Avdějev, byli vyloučeni z politu členů zastupitelstva, jako nacházející se v soudním vyšetřování. Ráno dostal; listinu, v níž byl vyzván, aby ihned složil hodnost kostelního starostv.

Potom přestal již Avdějev počítati rány, které osud po něm vypálil; rychle střídaly se mu za sebou nebyvalé dny a každý den přinášel s sebou nějaké nové překvapení. Mezi jiným vyšetřující soudce poslal mu obsílku. Od vyšetřujícího soudce vrátil se domů uražený a červený.

„Naléhal na mne, nasadiv mně takřka nůž na krk: proč jsi podpisoval? Podpisoval jsem, toť vše! Což pak činil jsem tak schválně? Přinášeli mně účty do krámu a já je podpisoval.

Talké nedovedu psané čísti.“

Přišli jacísi mladí lidé s lhostejnými tvářemi, zapečetili krám a sepsali v domě všechn nábytek. Tuše v tom nějakou pletichu a jako dříve necítě na sobě žádné viny, uražený Avdějev začal běhati po úřadech a stěžovati si.

50 Drobné povídky

Celé hodiny čekal v předsíních, psal dlouhé prosby, plakal a bránil se. V odpověď na jeho žaloby státní návladní a vyšetřující soudce pravili mu lhostejně a rázně: „Přijďte, až budete zavolán ; nyní nemáme Času.“

A jiní odpovídali:

„Po tom nám nic není.“

Tajemník, vzdělaný muž, který jak zdálo se Avdějevu, mohl mu pomoci, pouze krčil rameny a říkal:

„Jste sám vinen. Není třeba býti beranem . . “

Stařec namáhal se všemožně, noha trnula mu jalko dříve a žaludek zavanoval mu vždy hůř a hůře. Když zahálkou byl znaven a dostavila se nouze, rozhodl se, že zajede k otci do mlýna nebo k bratrovi a bude se zabývatí prodejem mouky, ale nepustili ho z města. Rodina odjela k otci, on pak zůstal sám.

Dnové ubíhali za sebou. Bez rodiny, bez práce a bez peněz, bývalý starosta, důstojný a vážený muž, po celé dny chodil po krámech svých přátel, pil, jedl a poslouchal rady. Ráno a večer, aby ubil čas, chodil do kostela. Dívaje se celé hodiny na svaté obrazy, nemodlil se, ale přemýšlel. Svědomí jeho bylo, čisté a své postavení vysvětloval omylem nebo nedorozuměním ; dle jeho náhledu všechno stalo se právě proto, že vyšetřující soudcové a úředníci jsou mladí a nezkušení; zdállo se mu, že kdyby nějaký starý soudce s ním pohovořil upřímně a podrobně, všechno vrátilo by se db svých kolejí. Nerozuměl svým soudcům a jak se zdálo, soudcové nerozuměli jemu . . .

Dnové ubíhali za sebou a konečně po dlouhém a trapném čekání nastala doba přelíčení.

Avdějev vypůjčil si padesát rublů, opatřil si líh na nohu a thé pro žaludek, zajel do onoho, města, v němž nacházel se porotní soud.

Přelíčení trvalo půldruhé neděle. Po celou dobu přelíčení Avdějev solidně a důstojně, jak sluší se na člověka vážného a nevinně trpícího, seděl uprostřed soudruhů v neštěstí, poslouchal a ničemu nerozuměl. Jeho nálada byla nepřátelskou. Zlobil se, že dlouho ho zdržují při přelíčení, že nikde nemůže dostatí postní stravy, že obhájce mu nerozumí a jak se mu zdálo, nemluví to, co bylo by záhodno. Avdějeva si skoro ani nevšímalí; obrátili se na něho pouze jednou během tří dnů a otázky, které mu dávali, byly takové, že odpovídaje na ně, Avdějev pokaždé vyvolával v obecnstvu smích. Když chtěl promluvití o škodách a ztrátách, jakož i o tom, že bude žádali náhradu za soudní výlohy, obhájce obracel se a dělal nepochopitelné posuňky; obecnstvo se smálo a předseda soudu přísně oznámil, že nepatří to k věci. Při posledním slově neřekl to čemu učil ho obhájce, ale něco zcela jiného, což také vyvolalo smích.

Za oněch hrozných hodin, kdy porotci radili. se ve svém sále, seděl zlostný v bufetu a nemyslel nijak na porotce. Nemohl pochopiti; proč tak dlouho se radí, když jest všechno tak jasným a čeho jim od něhot třeba.

Vyhladověv, žádal sklepníka, aby mu přinesl něco laciného a postního. Za čtyřicet kopejek dali mu kus

52 Drobné povídky

studené ryby s mrkví. Snědl ji a ihned ucítil, jak tato ryba tlačí ho v žaludku jako kámen ; následovalo krkání, žába a bolest.

Když poslouchal potom prvního porotce, předčítajícího otázky, vnitřnosti jeho se obracely, tělo zalévalo se studeným potem a levá noha ho brněla; neslyšel, ničemu nerozuměl a nesnesitelně trpěl proto, že nemohl prvního porotce poslouchati ani leže ani sedě. Konečně když jemu a jeho soudruhům dovolili usednouti, povstal veřejný žalobce a pravil cosi nesrozumitelného. Jako lby ze země vyrostli objevili se odkudsi četníci s vytasenými šavlemi a obstoupili všechny obžalované. Avdějevu přikázali, aby vstal a šel.

Nyní seznal, že byl obviněn a uvězněn, ale nepolekal se a nedivil se; v životě dějou se takové nepořádky, že nebylo mu zhola ničeho po četnících.

„Zdá se, že nyní nepustí nás více do hostince?“ pravil k jednomu ze svých soudruhů.

„Zanechal jsem v bytě tři ruble a nenačatou čtvrtku čaje.“

Přenocoval v soukromém domě, kde po celou noc cítil odpor k rybě a přemýšlel o třech rublech a čtvrtce čaje. Druhého dne ráno, jakmile obloha začala modrati, přikázali mu, aby se oblékl a šel. Dva vojáci s nasazenými bodáky odvedli ho do Vězení. Nikdy v jiné době městské ulice nezdály se mu tak dlouhými a nekonečnými. Nešel po chodníku, ale středem ulice po tajícím špinavém sněhu. Vnitřnosti dosud zápasily s rybou a levá noha vypovídala

mu službu; kaloše zapomněl buď u soudu. nebo v soukromém domě a nohy nyní mu záblý.

Za pět dní zase všechny obviněné předvedli před soud, aby vyslechli rozsudek. Avdějev se dověděl, že byl vypovězen k vyhnanství ,a že ,bude nucen žít v Tobolské gubernii. Také to ho nepřekvapilo a nepoděsilo. Pořád se mu zdálo, že přelíčení není posud skončeno, že ve vyšeltřování posud se pokračuje a že skutečného „rozhodnutí“ posud není . .. Žil ve vězení a každý den čekal na toto rozhodnutí.

Teprv za půl roku, když přišla se k němu rozloučiti žena a syn Vasilij, když v hubené, žebrácky ošacené stařence sotva poznal svou statnoti Jelizavetu Trofimovnu, a když ,na místě obleku gymnasisty spatřil na synovi krátký, ošumělý kabát a kostkované bavlněné kalhoty, seznal, že ostud jeho jest již rozhodnut a že ať jest nové „rozhodnutí“ jakékoliv, nevrátí se mu již jeho minulost. Poprvé za celou dobu přelíčení a věznění zapudil se své tváře zlostný výraz a trpce zaplakal.